Ўзбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Сирдарё тумани

2024 йил 01 май

Сирдарё туманлараро иқтисодий судининг судьяси У.Курбанов раислигида, Қ.Маҳамаджонов котиблигида, Сирдарё туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгашининг "RO`ZIMUROT IOK" фермер ҳўжалиги манфаатида жавобгар "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 470 178 321 сўм асосий қарз, 94 035 664 сўм жарима ва 103 439 215 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси ва илова қилинган ҳужжатларни даъвогар Кенгаш вакили Ш.Жўрақулов (04.01.2024 йилдаги №02-сонли ишончнома асосида), жавобгар вакили К.Атақулов (15.04.2024 йилдаги 70-сонли ишончнома асосида) иштирокида Сирдарё туманлараро иқтисодий суди биносида ўтказилган очиқ суд муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

Сирдарё туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (кейинги матнларда "кенгаш" деб юритилади) "RO`ZIMUROT IOK" фермер ҳўжалиги (кейинги матнларда "даъвогар" деб юритилади) манфаатида судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамияти (кейинги матнларда "жавобгар" деб юритилади)дан 470 178 321 сўм асосий қарз, 94 035 664 сўм жарима ва 103 439 215 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд муҳокамасида даъвогар Кенгаш вакили тарафлар ўртасида тузилган пахта етиштириб бериш шартномаси бўйича жавобгарнинг 455 176 823 сўм қарздорлиги тарафлар ўртасида тузилган 01.12.2023 йилдаги солиштирма далолатнома билан тасдикланганлигини, бирок топширилган пахтанинг куритиш-тозалаш ишлари учун тарафлар ўртасида тузилган шартномада келишув бўлмаса-да, куритиш-тозалаш учун 8 698 390 сўм, суғурта тўлови учун 6 303 108 сўм чегириб колинганлигини, солиштирма далолатнома билан тасдикланган 455 176 823 сўм карздорликка суғурта ва куритиш-тозалаш ишлари нотўғри ушлаб колинган пул маблағини кўшганда, жавобгарнинг 470 178 321 сўм асосий қарзи борлигини, асосий қарзни ўз вактида тўланмаганлиги учун унга пеня ҳисобланганлигини, жавобгар томонидан қисман тўлов амалга оширилганлигини билдириб, даъво талабини қаноатлантиришни сўради.

Судда жавобгар вакили даъво талабларини қисман тан олиб, қарздорлик тўланмаганлиги учун битта мажбурият учун ҳам жарима ва пеня ундириш сўралганлиги, даъво талабининг неустойка қисмини асоссизлигини, асосий қарз бўйича даъво аризаси судга киритилганидан кейин 450 156 000 сўм қарздорлик ўтказиб берилган ва етказилган махсулотлар ҳисобидан қопланганини, қуритиштозалаш ишлари учун ушланган маблағ асосли ушлаб қолинганлигини, жавобгарга юборилган электрон счёт-фактура эътирозсиз қабул қилинганлигини билдириб, суддан даъвони рад этишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, такдим этилган хужжатларни ўрганиб, даъво аризаси юзасидан важларни иш хужжатлари билан биргаликда мухокама килиб, даъво талабларини кисман каноатлантиришни лозим топади.

Иш хужжатларига кўра тарафлар ўртасида 01.12.2022 йилда "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш" бўйича фьючерс шартномаси имзоланган.

Шартномага кўра даъвогар 2023 йил пахта хосилидан 43.3 га ер майдонидан жами 165 тонна пахта махсулоти етказиб етказиб бериш, жавобгар ўз навбатида махсулотларни қабул қилиш ва ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Даъво ариза ва такдим этилган хужжатлар хамда 01.12.2023 йил холатига тарафлар ўртасида тасдикланган солиштирма далолатномага кўра, даъвогар томонидан, кабул килинган махсулотнинг тўлаб берилмаган киймати 455 176 823 сўмни ташкил этган.

Фукаролик кодексининг 465-моддасига кўра контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг ҳакини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Кодекснинг 437-моддасига кўра махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи-сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Кодекснинг 449-моддасига кўра сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлайди. Агар тарафлар келишувида ҳисоб-китоблар тартиби ва шакли белгиланмаган бўлса, ҳисоб-китоблар тўлов топшириқномалари билан амалга оширилади.

Агар маҳсулот етказиб бериш шартномасида товарлар ҳақи олувчи (тўловчи) томонидан тўланиши назарда тутилган бўлса ва у ҳақ тўлашдан асоссиз бош тортса ёки товарлар ҳақини шартномада белгиланган муддатда тўламаган бўлса, етказиб берувчи сотиб олувчидан етказиб берилган товарлар ҳақини тўлашни талаб қилишга ҳакли.

Иш ҳужжатлари бўйича жавобгар томонидан топширилган пахта ҳақи тўлиқ тўлаб берилмаган. Натижада 455 176 823 сўм даъвогарнинг жавобгар олдида қарздорлиги келиб чиққан. Ушбу қарздорликка асоссиз ушлаб қолинган 8 698 390 сўм қуритиш-тозалаш ишлари, 6 303 108 сўм ушланган суғурта пуллари қўшилиб, даъво талабида ундирилиши лозим бўлган асосий қарз суммаси 470 178 321 сўмни ташкил этган.

Бироқ, даъвогар судга даъво аризаси билан мурожаат қилгандан сўнг, жавобгар томонидан 2024 йил 22 апрель куни 295 376 000 сўм тўлов амалга оширилган ва 154 780 000 сўмлик минерал ўғитлар берилган ва жами 450 156 000 сўм қарздорлик ўтказиб берилган ва етказилган маҳсулотлар ҳисобидан қопланган.

Даъвогарнинг асосий қарздорликдан пахтани қуритиш тозалаш ишлари учун 2023 йил ҳосили пулидан ушлаб қолинган 8 698 390 сўм пул маблағини ундириш талабини иш ҳужжатлари ва судда иштирок этувчи тарафларнинг вакиллари

кўрсатмаси билан бирга мухокама қилинганда, даъвогардан қуритиш тозалаш ишларига 8 698 390 сўм пул маблағи ушлаб қолинганлиги, унда қонунбузилиш ёхуд асоссиз пул маблағини ушлаб қолиш холатлари мавжуд эмаслиги аниқланди.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4,4-бандида "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом ашёси қийматининг якуний хисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилгандан қолган қисми йилнинг 31 декабрига қадар амалга оширилиши белгиланган.

Бундан кўринадики, шартнома шартларида жавобгарнинг бошқа харажатлари таркибига қурииш-тозалаш харажатлари киритилиб, якуний ҳисоб-китобда асосли чегириб қолинган.

Шунингдек, жавобгар томонидан даъвогарга "пахтани қуритиш ва тозалаш хизмати" учун юборилган электрон ҳисобварақ-фактура даъвогар томонидан эътирозсиз қабул қилинган.

Мадомики, Ўзбекистон Республикаси Солик кодексининг 47-моддаси биринчи ва иккинчи кисмларида, товарларни (хизматларни) реализация килишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошкача коида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга хисобварак-фактурани такдим этиши шартлиги, хисобварак-фактура коида тарикасида, электрон хисобварак-фактуранинг ахборот тизимига электрон шаклда расмийлаштирилиши белгилаб кўйилган.

Даъвогар томонидан жавобгар томонидан топширилган пахтанинг қуритиштозалаш ишлар учун сарфланган 8 698 390 сўм харажат якуний ҳисоб-китобда чегириб қолинган.

Вахоланки, даъво талабининг қуритиш тозалаш ишлари учун ноқонуний ушлаб қолинган 8 698 390 сўм пул маблағини ундириш талаби даъвогар томонидан асослантириб берилмади. Қайд этилганларга кўра, асосий қарз ундириш талабининг 8 698 390 сўм қисмини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгар томонидан 6 303 108 сўм суғурта тўлови учун асоссиз ушлаб қолинган пул маблағини ундириш сўралган.

Иш хужжатларида мавжуд тарафлар ўртасидаги солиштирма далолатномадан кўринишича, суғурта тўлови учун ушланма суммаси 6 303 108 сўмни ташкил қилган.

Бироқ, тарафлар ўртасида тузилган шартномада суғурта тўлови учун пул маблағи ундириш белгиланмаган.

Судда даъвогардан 6 303 108 сўм ноконуний ушлаб колинган суғурта тўлови учун пул маблағини ундириш кайси норматив хужжатлар асосида ушлаб колинганлиги жавобгар томонидан асослантириб берилмади. Бирок, даъвогар судга даъво аризаси киритганидан кейин тарафлар ўртасида карздорлик кисман бартараф этилган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 68-моддаси биринчи, учинчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши лозим.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни такдим этмаётган бўлса, ундаги маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб ҳисобланади.

Суд, даъвонинг асосий қарзни ундириш талаби тақдим этилган ҳужжатлар ва суд муҳокамасида даъвогар ҳамда жавобгар вакилларининг тушунтиришлари ҳамда тарафлар ўртасида қарздорликни тасдиқловчи солиштирма далолатнома билан жавобгар қарздорликни қисман бартараф этган деб ҳисоблаб, 450 156 000 сўм қарздорлик ўтказиб берилган ва етказилган маҳсулотлар ҳисобидан қопланганлиги, 8 698 390 сўм қуритиш-тозалаш ишларига ушлаб қолинган маблағ асосли ушлаб қолинганлиги учун тўланмай қолган 11 323 931 сўм қарздорликни ундиришни, қолган даъво талабини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгардан тўловлар ўз вақтида тўланмаганлиги учун 94 035 664 сўм жарима ва 103 439 215 сўм пеня ундириш сўралган.

Даъвогар ва жавобгар ўртасида тузилган шартноманинг 5.3-бандида мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "буюртмачи" "хўжалик" ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлаши белгиланган. Даъвогар томонидан тўланмаган қарздорликка нисбатан 20 фоиз микдорда 94 035 664 сўм жарима ундириш сўралган.

Шунингдек, тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида тайёрловчи хўжаликка маҳсулот учун тўловларни ўтказиб юборилган муддати учун, кечиктирилган ҳар бир кунга 0.4 фоиз миқдорида пеня ҳисобланиши, бироқ ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортмаган микдорда пеня ҳисобланиши белгиланган. Даъвогар томонидан 365 кун муддатга кечиктирилган қарз суммасининг 0,4 фоизи миқдорида 103 439 215 сўм пеня ундириш сўралган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари тўгрисида"ги 163-сонли Қарорининг 3-бандида. агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани хам жарима, хам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, конунчиликда бошкача холлар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар факатгина бир шаклдаги неустойка кўллашни талаб килишга хаклилиги хакида тушунтириш берилган.

Қайд этилганлардан кўринади-ки, даъво талабидаги неустойканинг жарима ёки пеня ундириш талаби шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши оқибатида келиб чиққанлигини кўрсатади. Ушбу ҳолатда суд жарима ундириш талабини рад этиб, даъво талабининг пеня ундириш қисмини қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Фуқаролик кодексининг 260-моддасига кўра, қонун хужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган такдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодекси 333-моддасининг биринчи кисмига асосан қарздор айби бўлган такдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Кодекснинг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъий назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Суд алохида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга, бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги №163-сонли қарорининг 4-бандида тушунтириш берилган.

Ушбу асосларга кўра суд, иктисодий иш бўйича мажбуриятларни бажарилиши давомида юзага келган низо бўйича, пеня ундириш кисми асосли бўлса-да, жавобгарнинг манфаатларини хисобга олиб, пеня микдорини камайтириб, пеня ундириш бўйича даъво талабини кисман каноатлантириб, жавобгардан 23 000 000 сўм пеня ундиришни лозим топади.

Суд, даъво талабини қисман қаноатлантириб, жавобгардан даъвогар фойдасига 11 323 931 сўм асосий қарз, 23 000 000 сўм пеня ва 34 000 сўм почта харажати ундиришни, қолган даъво талабларини қаноатлантиришдан рад этишни мақсадга мувофик деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 118-моддасига асосан даъво талабининг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда, суд жавобгардан 13 179 096,20 сўм давлат божи тўловини Республика бюджети ундиришни, даъвогардан даъвонинг рад қилинган қисми бўйича 173 967,80 сўм давлат божини ундириш лозим бўлса-да, унинг манфаатида фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъво аризаси берилганлиги ва кенгаш даъво аризалари бўйича давлат божи тўловидан озод қилинганлиги учун 173 967,80 сўм давлат божи тўловини ундирувсиз қолдиришни, даъвогар фойдасига 34 000 сўм почта харажатини ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан, ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Сирдарё туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгашининг "RO`ZIMUROT IOK" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 470 178 321 сўм асосий қарз, 94 035 664 сўм жарима ва 103 439 215 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"RO`ZIMUROT IOK" фермер хўжалиги фойдасига "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 11 323 931 сўм асосий қарз, 23 000 000 сўм пеня ва 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

"WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 13 179 096,20 сўм давлат божи тўлови Республика бюджетига ундирилсин. Давлат божи тўловининг қолган қисми ундирувсиз қолдирилсин.

Судья

У.Курбанов